

Проблеми і перспективи розвитку судової експертизи: теоретичний аспект

Світлана Полякова

кандидатка філологічних наук, доцентка, вчений секретар, Дніпропетровський НДІСЕ
Мін'юсту України, ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1088-7782>,
e-mail: polyana729@ukr.net

Розглянуто проблематику розвитку судової експертизи за різними напрямками досліджень. Проаналізовано сучасні напрями розвитку судової експертизи. Виокремлено перспективи розвитку судової експертизи в сучасних умовах.

Ключові слова: *судова експертиза; глобалізаційні виклики; експерти; суддя.*

Problems and Prospects for Forensic Examination Development: Theoretical Aspect

Svitlana Polyakova

The paper outlines issues associated with forensic examination development in a number of different research areas. Current ways of forensic examination development have been analyzed. Prospects for forensic examination development in modern conditions are emphasized.

Keywords: *forensic examination; globalization challenges; forensic experts; judge.*

Судова експертиза — це процес дослідження доказів, проведений незалежними експертами, які мають необхідні знання в певній галузі.

Сьогодні судова експертиза залишається необхідним елементом процесу підтвердження або непідтвердження тих чи тих дій, процесів тощо. Наприклад, суд не може самостійно оцінити складні фінансово-економічні питання, тому довіра до експерта стає запорукою справедливості судового розгляду.

Практика свідчить, що на етапі проведення судової експертизи можуть виникати певні проблеми й труднощі. По-перше, призначення експертизи часто призводить до збільшення термінів розгляду справи, оскільки дослідження потребує часу. По-друге, існує ризик суб'єктивності або навіть маніпуляції результатами експертизи, особливо в умовах, коли зацікавлені сторони намагаються чинити тиск на експертів.

Питання кадрового забезпечення під час проведення судової експертизи в умовах глобалізаційних викликів — одне із пріоритетних завдань сьогодення.

Важливу роль у розвитку судової експертизи також відіграє освіта й підготовка майбутніх експертів. Упровадження спеціалізованих освітніх програм, які поєднують юридичні, економічні та технічні знання, дало б змогу готувати фахівців, здатних ефективно працювати в міждисциплінарних командах [1]. Також варто розглянути можливість створення навчальних центрів на базі провідних університетів, де експерти могли б проходити регулярне підвищення кваліфікації та обмінюватися досвідом із колегами з різних країн.

Запровадження суворих правил щодо добору та акредитації експертів, а також створення незалежних експертних організацій могли б мінімізувати вплив зацікавлених сторін на процес проведення експертиз. Крім того, посилення відповідальності за навмисно спотворені або некоректні експертні висновки сприяло б підвищенню довіри до результатів експертиз.

Регулярне навчання суддів основ експертної діяльності допоможе їм краще розуміти значення та межі компетенції експертів, що дасть змогу більш грамотно

застосовувати експертні висновки у процесі ухвалення рішень.

Співпраця із іноземними експертними організаціями та участь у міжнародних проєктах також відкривають нові можливості для розвитку судової експертизи. Участь у міжнародних конференціях, семінарах та програмах обміну досвідом сприяє впровадженню передових практик та технологій, які можуть бути адаптовані для українського контексту. Такий обмін знаннями та технологіями не лише підвищує рівень вітчизняних експертів, а й сприяє гармонізації судової експертизи на міжнародному рівні, що є важливим в умовах глобалізації та збільшення кількості транскордонних суперечок.

Однак важливо пам'ятати, що впровадження нових технологій і методів має йти пліч-о-пліч із забезпеченням прав та інтересів учасників судового процесу. Необхідно розробити законодавчі механізми, які регулюватимуть застосування цифрових технологій у судовій експертизі, гарантуючи захист конфіденційності, право на справедливий суд та інші фундаментальні права.

У сучасних умовах, коли судова експертиза відіграє вирішальну роль у результатах багатьох справ, на перший план виходить проблема забезпечення не лише технічної, а й етичної компетентності експертів.

Ще один важливий аспект — доступність судової експертизи. Нині високі витрати на проведення експертиз можуть стати бар'єром для участі в судових процесах, особливо для дрібних підприємців та фізичних осіб. Державна підтримка та субсидування судових експертиз для соціально незахищених категорій громадян, а також спрощення процедури призначення їх могли б сприяти більш справедливому доступу до правосуддя [2].

Зрештою, необхідно також звернути увагу на міждисциплінарну взаємодію під

час проведення експертиз. Комплексні судові експертизи, які об'єднують спеціалістів із різних галузей знань, стають усе більш затребуваними. Це особливо актуально у складних справах, де аналізують дані з різних галузей — економіки, права, психології тощо. Розвиток таких міждисциплінарних підходів може значно підвищити якість та точність експертних висновків.

Крім того, значну роль у розвитку судової експертизи відіграє суспільна довіра. Для підвищення її необхідно забезпечити максимальну прозорість процесу експертизи. Запровадження обов'язкової публікації експертних висновків у відкритому доступі (із дотриманням конфіденційності особистих даних) дасть змогу не лише покращити якість експертиз, а й створити умови для громадського контролю за діяльністю експертів.

Отже, розвиток судової експертизи має відбуватися паралельно із загальними тенденціями у сфері правосуддя та технологій. В умовах цифрової трансформації суспільства судова експертиза також має активно інтегрувати нові технологічні рішення для підвищення своєї ефективності та точності.

Перелік джерел посилання

1. Khaminich S., Heti K. The knowledge economy as a factor for enterprise development in management system. *PHILOSOPHY, ECONOMICS AND LAW REVIEW*. 2023.Vol. 3. Is. 1. Pp. 103—115. DOI: 10.31733/2786-491X-2023-1-103-115 (дата звернення: 01.09.2024).
2. Яремчук В. О. Сучасні напрямки судової експертизи і криміналістики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. № 2 (80). С. 207—210. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/58815> (дата звернення: 01.09.2024).